

ముణ్డకోపనిషత్

ప్రథమ ముణ్డకః - ప్రథమః ఖండః

మం॥ ఓం బ్రహ్మదేవానాం ప్రథమః సంబభూవ

విశ్వస్య కర్తా భువనస్య గోప్తా ।

స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠాం

అథర్వాయ జ్యేష్ఠ పుత్రాయ ప్రాహ ॥ 1 ॥

టీక॥ దేవానాం = దేవతలలో; ప్రథమః = మొదటివాడుగా; విశ్వస్య
కర్తా = విశ్వమునకు కర్తయు; భువనస్య గోప్తా = భువనమునకు రక్షకుడును
అగు; బ్రహ్మ = బ్రహ్మ; సంబభూవ = పుట్టెను; సః = అతడు; జ్యేష్ఠ
పుత్రాయ = జ్యేష్ఠకుమారుడైన; అథర్వాయ = అథర్వునికి; సర్వ విద్యా
ప్రతిష్ఠాం = సర్వవిద్యలకు మూలమైన; బ్రహ్మవిద్యాం = బ్రహ్మవిద్యను;
ప్రాహ = ఉపదేశించెను; (1) “విశతి సర్వత్ర విశ్వం విశప్రవేశనే”. సర్వత్ర
= అంతట; విశతి = ప్రవేశించునది; విశ్వం = విశ్వము; (2) భవతి సర్వ
మస్మిన్నితి భువనం. అస్మిన్ = దీని యందు; సర్వం = అన్నియు; భవతి
= కలుగును; ఇతి = కనుక; భువనం = భువనము.

తా॥ దేవతలలో మొదటివాడుగా బ్రహ్మ జనించి, తన జ్యేష్ఠపుత్రుడగు
నథర్వునకు బ్రహ్మవిద్యను బోధించెను.

మం॥ అథర్వణే యాం ప్రవదేత బ్రహ్మైథర్వా

తాం పురోవాచాగ్నిరే బ్రహ్మవిద్యామ్ ।

స భారద్వాజాయ సత్యవహాయ

ప్రాహ భారద్వాజోఽగ్నిరసే పరావరామ్ ॥ 2 ॥

టీక॥ బ్రహ్మ = బ్రహ్మ; అథర్వణే = అథర్వణునకు; యాం = దేనిని; ప్రవదేత్ = ఉపదేశించెనో; తాం = ఆ; బ్రహ్మవిద్యాం = బ్రహ్మవిద్యను; అథర్వా = అథర్వుడు; అంగిరే = అంగిరునకు; పురా = ముందు; ఉవాచ = చెప్పెను; స = ఆ యంగిరుడు; భారద్వాజాయ = భరద్వాజ గోత్రుడగు; సత్యవహాయ = సత్యవహునకు; ప్రాహ = చెప్పెను; భారద్వాజః = సత్యవహుడు; పరా = ఉత్కృష్టమైన; పరాం = శ్రేష్ఠమైన బ్రహ్మవిద్యను; అంగిరసే = అంగిరసుని కొఱకు; ప్రాహ = చెప్పెను.

తా॥ అథర్వు డంగిరునకును, నితడు సత్యవహునకును, నీతడు అంగిరసునకును బ్రహ్మవిద్యను బోధించిరి.

మం॥ శౌనకో హ వై మహాశాలోఽగ్నిరసం

విధివదుపసన్నః పప్రచ్ఛ ।

కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే

సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతీతి ॥ 3 ॥

టీక॥ శౌనకః హవై = శౌనకుడు; మహాశాలః అంగిరసం = మహాశాలుడైన అంగిరసుని; విధివత్ = శాస్త్రరీతిగా; ఉపసన్నః = సమీపించి; పప్రచ్ఛ =

అడిగెను; భగవన్ = ఓ భగవానుడా! కస్మిన్ విజ్ఞాతే = దేనిని తెలిసికొననచో;
 ఇదం సర్వం = ఈ సమస్తము; విజ్ఞాతం = తెలియబడినది; భవతి =
 అగును; ఇతి = అని. (శాలః = సభా గృహము) శాల్యతే శాలః శాలాయాం.
 శాల్యతే = కొనియాడబడునది; శలతి శీఘ్రం గచ్ఛతీతి శాలః శల ఆశు
 గమనే. శలతి = శీఘ్రంగచ్ఛతి = శీఘ్రముగా బోవువాడు; ఇతి = కనుక;
 శాలః = శాలుడు.

తా|| అంగిరసుని శౌనకుడు సమీపించి దేనిని తెలిసికొన్నచో నీ సమస్తము
 తెలియబడునని యడిగెను.

మం|| తస్మై సహోవాచ-

ద్వే విద్యే వేదితవ్యే ఇతి హ స్మ యద్ ।

బ్రహ్మవిదో వదన్తి, పరా చైవాపరా చ ॥ 4 ॥

టీక|| తస్మై = ఆశౌనకునికొఱకు; స = ఆ అంగిరసుడు; ఉవాచహ
 = చెప్పెను; యత్ = ఏ; పరాచ = పరావిద్యయనియు; అపరాచ ఏవ =
 అపరావిద్యయనియు; బ్రహ్మవిదః = బ్రహ్మవిదులు; వదంతి = చెప్పుదురో;
 ఆ ద్వే విద్యే = రెండు విద్యలు; వేదితవ్యే = తెలిసికొనదగినవి.

తా|| అపరావిద్య, పరావిద్యయని రెండువిద్యలు. తెలిసికొనదగినవని
 బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పుదురని యంగిరసుడు శౌనకునకు జెప్పెను.

మం|| తత్రాపరా, ఋగ్వేదో యజుర్వేదః

సామవేదోఽథర్వవేద శ్శిక్షా ।

కల్పో వ్యాకరణం నిరుక్తం
 ఛన్దో జ్యోతిషమితి అథ పరా,
 యయా తదక్షర మధిగమ్యతే || 5 ||

టీక|| తత్ర = ఆ రెంటియందు ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేద అథర్వేద శిక్షా, కల్పవ్యాకరణం, నిరుక్తం, ఛందస్, జ్యోతిషం; ఇతి = అనునవి యన్నియు; అపరా = అపరాప్రకృతి సంబంధమైన విద్యయనబడును; అథ = మఱియు; యయా = దేనిచేత; తత్ = ఆ; అక్షరం = నాశనము లేని బ్రహ్మము; అధిగమ్యతే = పొందబడుచున్నదో; సా = అది; పరా = పరాప్రకృతి సంబంధమైన విద్య.

తా|| ఋగ్యజుస్సామాధర్వణ వేదములు, వేదాంగములైన శిక్షావ్యాకరణ కల్ప నిరుక్త ఛంధోజ్యోతిషములును నపరావిద్యయగును, బ్రహ్మమును దేనిచే బొందుచున్నామో యాగురుసూటికి పరావిద్యయని పేరు. పరా = ఉత్కృష్ట మైనది, అపరా = నీచమైనది.

మం|| యత్ తదద్రేశ్య మగ్రాహ్య మగోత్రమవర్ణం
 అచక్షుః శ్రోత్రం తదపాణిపాదమ్ ।
 నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం
 యద్భూతయోనిం పరిపశ్యన్తి ధీరాః || 6 ||

టీక|| యత్ = గురుసూటిచే పొందబడునదేదో; తత్ = ఆ బ్రహ్మము; అద్రేశ్యం = గోచరముగానిది; అగ్రాహ్యం = గ్రహించుటకు సాధ్యము గానిది;

అగోత్రం = గోత్రములేనిది; అవర్ణం = బ్రాహ్మణాదివర్ణములు లేనిది; అచక్షు
శ్రోత్రం = కన్ను చెవిలేనిది; అపాణిపాదం = చేతులు, కాళ్ళులేనిది; నిత్యం
= శాశ్వతమైనది; విభుం = సర్వమునకు ప్రభువైనది; సర్వగతం = అంతట
వ్యాపించినది; సుసూక్ష్మం = మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది; అవ్యయం = తఱుగుదల
లేనిది; యత్ = ఏదియో; తత్ = ఆ బ్రహ్మమును; ధీరాః = ధీరులు;
భూతయోనిం = సకలభూతములకు కారణమైనదానిగా; పరి పశ్యంతి =
లెస్సగాజూచుచున్నారు.

మం॥ యస్మాత్పరం నాపర మస్తికించి ద్యస్మా న్నాణీయో
న జ్యాయోస్తికశ్చిత్, వృక్ష ఇవ స్తబ్ధోదివి తిష్ఠ
త్యేకస్తే నేదం పూర్ణం పురుషేణ సర్వమ్ ॥ 7 ॥

టీక॥ యస్మాత్ = ఏ పరమాత్మకంటె; పరం = వశమగునదిగాని; అపరం
= వశముకానిదిగాని; కించిత్ = కొంచమైనను; న+అస్తి = లేదో; దివి =
హృదయాకాశమునందు; వృక్ష ఇవ = వృక్షమువలె; స్తబ్ధ = చేష్టా రహితమై;
ఏకం = అద్వితీయమైనదై; తిష్ఠతి = ఏదియున్నదో; తేన పురుషేణ = ఆ
పురుషునిచేత; ఇదం సర్వం = ఈ సమస్తమును; పూర్ణం = విస్తారితమై
యున్నది.

తా॥ బ్రహ్మముకంటె సులభముగా స్వాధీనమగు వస్తువుగాని, యెంత
కష్టపడినను స్వాధీనముగానట్టి వస్తువుగాని యింకొకటిలేదు. బ్రహ్మము
కంటె నూక్షమైనదిగాని గోవుదిగాని యింకొకటిలేదు. బ్రహ్మనిష్ఠ
సిద్ధించిన నమయమున హృదయాకాశమునందు వృక్షమువలె

చేష్టారహితమై యేకమైయున్న స్వరూపమేదో యట్టి పురుషస్వరూపము చేతనే యీ దృశ్యమంతయు విస్తరింపబడియున్నది.

మం॥ యథోర్థనాభిః సృజతే గృహ్లాతే చ
యథా పృథివ్యామోషధయః సంభవంతి ।
యథా సతః పురుషాత్ కేశలోమాని
తథాక్షరాత్ సంభవతీహ విశ్వమ్ ॥ 8 ॥

టీక॥ యథా = ఏప్రకారము; ఊర్థనాభిః = సాలెపురుగు; సృజతే = (తంతువులను) సృజించుచున్నదో; గృహ్లాతే చ = మరల లోపలికి గ్రహించుచున్నదో; యథా = ఎట్లు; పృథివ్యాం = భూమియందు; ఓషధయః = ఓషధులు; సంభవంతి = పుట్టుచున్నవో; యథా = ఎట్లు; సతః పురుషాత్ = జీవించియున్న పురుషుని నుండి; కేశ = తలవెండ్రుకలును; లోమాని = శరీరమున నున్న వెండ్రుకలును; సంభవంతి = పుట్టుచున్నవో; తథా = అప్రకారమే; అక్షరాత్ = నశింపని అత్యనుండి; ఇహ విశ్వం = ఈ విశ్వము; సంభవతి = పుట్టుచున్నది.

1. సాలెపురుగు నుండి దారముపుట్టి మరల నాపురుగునందే యెట్లు లయమగుచున్నదో.
2. భూమియందే యోషధులెట్లు పుట్టి లయమగుచున్నవో.
3. స్థూలశరీరాన్నితడుడగు పురుషునందే కేశలోమములెట్లు పుట్టుచున్నవో యట్లే యాత్మనుండి యీ ప్రపంచము పుట్టి లయమగుచున్నది.

మం॥ తపసా చీయతే బ్రహ్మ తతోఽన్నమభిజాయతే ।

అన్నాత్ ప్రాణో మన సత్త్వం

లోకాః కర్మసు చామృతమ్ ॥ 9 ॥

టీక॥ తపసా = తపస్సుచేత; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; చీయతే = అవ్యక్త తత్త్వాదులచే గూర్చబడును; తతః = అట్టి అవ్యక్తతత్త్వాదులతో గూడిన శబల బ్రహ్మమునుండి; అన్నం = అన్నము; అభిజాయతే = పుట్టుచున్నది; అన్నాత్ = అన్నమునుండి; ప్రాణ = ప్రాణము; మనః = మనసు; సత్త్వం = జాగ్రదవస్థ యందు సత్యమనితోచు వ్యావహారికము; లోకాః = లోకములు; కర్మసు = కర్మలందులభించు; అమృతం = అమృతత్త్వమనబడు మోక్షమును; సంభవంతి = పుట్టుచున్నవి.

తా॥ తపస్సుచే, బ్రహ్మమవ్యక్తాదులచే, గూర్చబడి శబలబ్రహ్మ మయ్యెను. ఇట్టి బ్రహ్మమునుండి యన్నము పుట్టెను. (శ్రీ స్వారాజ్య భగవద్గీత 3వ అధ్యాయము, 14వ శ్లోకమున శరీరప్రాణములు, నాపోజ్యోతులును, బృథివ్యాకాశములును నన్నమని విశదీకరింపబడినవి.)

మం॥ యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యాస్య జ్ఞానమయం తపః ।

తస్మాదేతద్ బ్రహ్మనామరూప మన్నం చ జాయతే ॥ 10

టీక॥ యః = ఎవడు; సర్వజ్ఞః = సర్వజ్ఞుడో; యః = ఎవడు; సర్వవిత్ = సర్వమును పొందువాడో; యస్య = ఎవనికి; జ్ఞానమయం = జ్ఞానమే స్వరూపముగాగల; తపః = తపస్సుగలదో; తస్మాత్ = అట్టి బ్రహ్మమువలన; ఏతత్ = ఈ; బ్రహ్మ = శబలబ్రహ్మమును; నామ = నామధేయములును;

అన్నం = పైతోమ్మిదవ మంత్రమునజెప్పిన అన్నమును; జాయతే = పుట్టుచున్నది; విద్ధ్లాభే. అనియున్నందున సర్వమును పొందువాడు సర్వవిత్.

తా॥ సర్వమును దెలిసికొని పొందుస్వరూపమేదో యా బ్రహ్మము జ్ఞాన స్వరూపమైన తపస్సుగలది. ఇట్టి బ్రహ్మమువలన శబలబ్రహ్మమును, నామములును, నన్నమును బుట్టును.

...

ప్రథమ ముద్రకః - ద్వితీయః ఖండః

మం॥ తదేతత్సత్యం మన్త్రేషు కర్మాణి కవయో
యాన్యపశ్యంస్తాని త్రేతాయాం బహుధా సంతతాని ।
తాన్యాచరథ నియతం సత్యకామా
ఏష వః పంథా సుకృతస్య లోకే ॥ 1 ॥

టీక॥ తత్ = ఆ; ఏతత్ = ఈబ్రహ్మము; సత్యం = శాశ్వతము; కవయః
= పండితులు; మన్త్రేషు = మంత్రములందు; యానికర్మాణి = ఏకర్మలను;
అపశ్యన్ = చూచెదరో; తాని = ఆకర్మలు; బహుధా = నానావిధములుగా;
త్రేతాయాం = గార్హపత్యాహవనీయ దక్షిణాగ్నులందు; సంతతాని = విస్తరింప
బడినవి; సత్యకామాః = సత్యమగు బ్రహ్మము నపేక్షించువారు; తాని = ఆకర్మలను;
ఆచరథ = ఆచరింపుడు; సుకృతస్య = సుకృతము చేయువాని యొక్క;
లోకే = లోకమునందు; ఏషః = ఇది; వః = మీయొక్క; పంథా = మార్గము.

తా॥ ఆయీ బ్రహ్మము సత్యము. పండితులు బ్రహ్మానుసంధానమునకు
సంబంధించిన మంత్రములందే కర్మలను జూచెదరో యాకర్మలు త్రేతాగ్ను
లందు విస్తరింపబడినవి. సత్యమగు బ్రహ్మమును బొందుట కిచ్ఛయించిన
వారాకర్మల నాచరింపుడు. సుకృతమునుజేయు మీకు లోకమునందు
మార్గమిదియే. (సుకృతకర్మలను గూర్చి శ్రీ స్వారాజ్య భగవద్గీత 2 అధ్యాయ
48 శ్లోకతాత్పర్యమున వివరింపబడినది.)

మం॥ యదా లేలాయతే హ్యర్చిః సమిధే హవ్యవాహనే ।

తదా॥ జ్యభాగావంతరేణా॥ హుతీః ప్రతిపాదయేత్॥2

టీక॥ యదా = ఎప్పుడు; సమిధే = లెస్సగా మండుచున్న; హవ్యవాహనే = అగ్నియందు; అర్చిః = మంటలు; లేలాయతే = చలించుచుండునో; తదా = అప్పుడు; అజ్యభాగా అంతరేణ = ఘృతము యొక్క మధ్య భాగమునందు; ఆహుతీః = ఆహతులను; ప్రతిపాదయేత్ = తెలియ జేయవలయును.

తా॥ బాగుగా మండుచున్న యగ్నియందెప్పుడు మంటలు చలించు చుండునో యప్పుడు నేతియొక్క మధ్యభాగమునందాహతులను దెలియ జేయవలయును.

(అపానము గార్హపత్యాగ్ని, వ్యానముదక్షిణాగ్ని, ప్రాణము ఆహవనీయాగ్నియని ప్రశ్నోపనిషత్. 4వ ప్రశ్నము 3 మంత్రమున నున్నందున ఈ ప్రాణవాయువులే త్రేతాగ్నులనియు ప్రాణవృత్తులే జ్వాలలనియు, సద్గురుబోధచే గ్రహించిన బ్రహ్మాండము నందలి యీ వాయుస్థానములే యగ్నిగుండములనియు, నాస్తాన విషయగ్రహణమే ఘృతమనియు, నొకవిషయము లభించిన పిమ్మట వేతాక విషయమును గోరకముందున్న విశ్రాంతి స్థితియే ఘృత మధ్యభాగ మనియు, నా విశ్రాంతిస్థితిని దెలిసికొనుటయే యాహతులను గ్రహించుట యనియు దెలియవలెను.)

మం॥ యస్యాగ్నిహోత్ర మదర్శమపార్థమాసం

అచాతుర్మాస్య మనాగ్రహణ మతిథివర్జితం చ ।

అహుతమ వైశ్వదేవ మవిధినాహుతం

ఆసప్తమాంస్తస్య లోకాన్ హినన్తి ॥ 3 ॥

టీక॥ యస్య = ఎవనియొక్క; అగ్నిహోత్రం = అగ్నిహోత్రము; అదర్శం = అమావాస్య కర్మతప్పి; అపార్థమాసం = పూర్ణిమకర్మతప్పి; అచాతుర్మాస్యం = చాతుర్మాస్యము కర్మలు తప్పి; అనాగ్రహణం = శరత్కాల కర్మక్రమము తప్పి; అతిథివర్జితం = అతిథులు తప్పిపోయి; అహుతం = హోమవేళతప్పి చేయబడి; అవైశ్వదేవం = విశ్వదేవకర్మతప్పి; అవిధినాహుతం = శాస్త్ర ప్రకారముగా హోమకర్మ జరుపకపోయినచో; ఆసప్తమాన్ లోకాన్ = ఏడు తరములవఱకు; హినన్తి = సుకృతకర్మ నశించును.

తా॥ ఎవడు బహిర్యాగములజేయునో వాడు శాస్త్రప్రకారముగా జేయ వలయును, అట్లు లేక యమావాస్య, పూర్ణిమ, చాతుర్మాస్యము, మరియు శరత్కాలము, మొదలగు కాలములలో నేయే కర్మచేయవలయునని యున్నదో యా ప్రకారము చేయకతప్పినచో, మఱియు, నతిథులు సరియైనవారు దోహకక, వేళతప్పి, హోమముచేయబడి విశ్వదేవకర్మ సక్రమముగా జరుగకున్నచో నేడుతరములవఱకు నాతని పుణ్యకర్మ నశించును. కనుక బహిర్యాగములలో నింతకష్టమున్నది. ఏది తప్పినను గొప్పకీడు గలుగుచున్నది.

మం॥ కాలీ కరాలీ చ మనోజవా చ
 సులోహితా యా చ సుధామ్రవర్ణా ।
 స్ఫులింగినీ విశ్వరుచీ చ దేవీ
 లేలాయమానా ఇతి సప్త జిహ్వః ॥ 4 ॥

టీక॥ 1. కాలీ. 2. కరాలీ. చ, 3. మనోజవా, చ, 4. సులోహితా, (యాచ) 5. సుధామ్రవర్ణా. 6. స్ఫులింగినీ. 7. విశ్వరుచీ, చ, ఇతి = అని; దేవీ = ప్రకాశించుచు; లేలాయమానా = చలించుచున్నట్టి; సప్త జిహ్వః = అగ్నిదేవుని సప్తజిహ్వలు.

మం॥ ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు
 యథాకాలం చాహుతయో హ్యదదాయన్ ।
 తం నయన్త్యేతాః సూర్యస్య రశ్మయో
 యత్ర దేవానాం పతిరేకోఽధివాసః ॥ 5 ॥

టీక॥ యః = ఎవడు; ఏతేషు భ్రాజమానేషు = ఈ ప్రకాశించుచున్న సప్తాగ్ని జ్వాలలందు; యథాకాలం = కాలము నతిక్రమింపక; ఆదదాయన్ = గ్రహించి; అహుతయః = అహతులు చేయువాడై; చరతి = చరించు చున్నాడే; తం = అతనిని; ఏతాః = ఈ; సూర్యస్య = సూర్యునియొక్క; రశ్మయః = కిరణములు; యత్ర = ఎచ్చట; దేవానాంపతిః = దేవతల కధిపతియగు బ్రహ్మ; ఏకః = ఒకడే; అధివాసః = ఎప్పుడును వసించుచున్న సత్యలోకమును; నయంతి = పొందించుచున్నవి.

తా॥ ఎవడు శాస్త్రోక్తము తప్పకుండా యాహుతిచేయునో యాతనిని నీ సూర్యకిరణములు బ్రహ్మలోకమును జేర్చును.

మం॥ ఏహ్యేహీతి తమాహుతయః సువర్చసః
 సూర్యస్య రశ్మిభిర్యజమానం వహన్తి ।
 ప్రియాం వాచ మభివదన్త్యోర్చయన్త్య
 ఏష వః పుణ్యః సుకృతో బ్రహ్మలోకః ॥ 6 ॥

టీక॥ సూర్యస్య = సూర్యునియొక్క; రశ్మిభిః = కిరణములచేజేరిన;
 సువర్చసః = శుభమైన వర్చస్సును బొందిన; ఆహుతయః = ఆహుతులు;
 తం యజమానం = ఆ యజ్ఞము నొనరించిన వానిని; అర్చయంత్యః =
 పూజించినవై; ఏషః = ఈ; పుణ్యసుకృతః = పుణ్యమును గలిగించు సుకృత
 మొనర్చినవారికి సాధ్యమగు; బ్రహ్మలోకః = బ్రహ్మలోకము; వః = మీదే;
 అని, ప్రియాం వాచం = ఇష్టములైన పలుకులను; అభివదంత్యః = పలుకు
 చున్నవై; ఏహి ఏహి = పొందుము, పొందుము; ఇతి = అని; వహంతి =
 మోసికొని పోవుచున్నవి.

తా॥ అయ్యాహుతులు యజ్ఞకర్తను బ్రహ్మలోకమునకు దీసికొనిపోవును.

మం॥ ప్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపా
 అష్టాదశోక్తమవరం యేషు కర్మ ।
 ఏతచ్ఛ్రేయో యేభినన్దన్తి మూఢా
 జరామృత్యుం తే పునరేవాపి యన్తి ॥ 7 ॥

టీక॥ అష్టాదశ+ఉక్తం = పదునెనిమిది విధములుగా జెప్పబడిన; అవరం
 కర్మ = శ్రేష్ఠత్వమునొందని కర్మయగు; ఏతే యజ్ఞరూపాః = ఈ యజ్ఞము

యొక్క స్వరూపములు; యేషు = ఎవరియందున్నవో; తే = వారు; అదృఢాః
 ప్లవాః = ఓటిపడవలుగలవారు; యేమూఢాః = ఏమూఢులు; ఏతత్ =
 ఈ కర్మను; శ్రేయః = మోక్షమునిచ్చునని; అభినందంతి = సంతసించురో;
 తే = ఆ మూర్ఖులు; జరామృత్యుం = జరామరణములను; పునః+ఏవ =
 మరలమరల; అపియంతి = పొందుదురు.

తా॥ ఇట్టి యజ్ఞములు వదునెనిమిది విధములు, శ్రేష్ఠమైనవికావు.
 ఓటిపడవపై సముద్ర ప్రయాణముచేయువారును, ఈ యజ్ఞములతో
 మోక్షము నొందుదు మనువారును సమానమైన మూర్ఖులే. ఇట్టి యజ్ఞములు
 మరల జరామరణముల నొందుచుందురు.

మం॥ అవిద్యాయా మంతరే వర్తమానాః స్వయం

ధీరాః పండితం మన్యమానాః ।

జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా

అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥ 8 ॥

టీక॥ అవిద్యాయాం = అవిద్యయొక్క; అంతరే = మధ్యమున; వర్తమానాః
 = ప్రవర్తించుచున్నవారు; స్వయంధీరాః = తామే బుద్ధిమంతులమని;
 పండితం మన్యమానాః = పండితులమని తలంచునట్టి; మూఢాః =
 మూఢులై; జంఘన్యమానాః = ఆపదలచే బీడింపబడువారై; అంధేన+ఏవ
 = గ్రుడ్డివానిచేతనే; నీయమానా = తీసికొనిపోబడుచున్న; అంధాః యథా
 = గ్రుడ్డివారివలెనే; పరియంతి = తిరుగుచుందురు.

తా॥ అవిద్యలో మునిగిన మూఢులు మేమే బుద్ధిమంతులము, పండితులమని యభిమానముగలవారై, జననమరణ ప్రవాహమునబడి దుఃఖించుచు గ్రుడ్డివాడు త్రోవచూపుచుండగా గ్రుడ్డివారు ప్రయాణమైనట్లు తిరుగుచుందురు.

మం॥ అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా

వయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యంతి బాలాః ।

యత్కర్మిణో న ప్రవేదయంతి రాగాత్

తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చవన్తే ॥ 9 ॥

టీక॥ అవిద్యాయాం = అవిద్యయందు; బహుధా = అనేక విధములుగా; వర్తమానాః = ప్రవర్తించుచున్న; బాలాః = మూఢులు; వయం = మేము; కృతార్థాః ఇతి = కృతార్థులమని; అభిమన్యంతి = అభిమానపడుచున్నారు; యత్ = ఏ కారణమువలన; కర్మిణః = కర్మరులు; రాగాత్ = రాగమువలన; నప్రవేదయంతి = తత్త్వజ్ఞానము నెఱుంగరో; తేన = ఆకారణముచేత; అతురాః = తొందరపడువారై; క్షీణ = నశించిన; లోకాః = పుణ్యలోకములు గలవారై; చ్యవంతి = జారిపడుచున్నారు.

తా॥ అవిద్యాన్వితులగు మూఢులు నానావిధ కర్మమార్గముల సంచరించుచు మేము ధన్యులమని యభిమానులైయుందురు. కర్మరులు రాగద్వేషయుక్తులై తత్త్వజ్ఞానము నెఱుంగక తమపుణ్యము నశించిన వెంటనే పుణ్యలోకములను గూడ విడిచి జాతీపడుచున్నారు.

మం॥ ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం
 నాన్యచ్చేయో వేదయన్తే ప్రమూఢాః ।
 నాకస్య పృష్టే తే సుకృతేనుభూత్వా
 ఇమం లోకం హీనతరం వా విశన్తి ॥ 10 ॥

టీక॥ ఇష్టా = యాగకర్మలను; పూర్తం = తటాకాదుల నిర్మించుకర్మలను;
 వరిష్ఠం = శ్రేష్ఠమని; మన్యమానాః = తలంచువారు; ప్రమూఢాః = గొప్ప
 మూఢులై; అన్యత్ = ఇష్టాపూర్తకర్మలకంటె ఇతరమైన; శ్రేయః = మోక్షమును;
 నవేదయన్తే = తెలిసికొనలేరు; తే = వారు; నాకస్య = స్వర్గముయొక్క;
 పృష్టే = వీపున; సుకృతే = సుకృతమునందు; అనుభూత్వా = అనుభవించి;
 ఇమం లోకం = ఈ లోకమును; హీనతరం వా = లేక యింతకంటె నీచ
 జన్మమును; అవిశంతి = పొందుచున్నారు; (క్రతుకర్మ యత్ తదిష్ట
 మిత్యుచ్యతే. యత్ = ఏది; క్రతు కర్మ = యాగమునకు సంబంధించిన
 కర్మయో; తత్ = అది; ఇష్టం = ఇష్టకర్మ; ఇతి = అని; ఉచ్యతే =
 చెప్పబడును; పిపర్తి పాలయతి గోబ్రాహ్మణాదీతి పూర్తం, గోబ్రాహ్మణాదీన్
 = పశువులను, బ్రాహ్మణులు మొదలైనవారిని; పిపర్తి = పాలయతి =
 రక్షించునది; ఇతి = కనుక, పూర్తం = పూర్త కర్మ.)

తా॥ ఇష్టాపూర్తకర్మలను నమ్మినవారు మోక్షము నెఱుంగలేక మూర్ఖులై
 స్వర్గసుఖముల ననుభవించి మరల మానవజన్మమునో యంతకంటె హీన
 జన్మమునో పొందుదురు.

మం॥ తపః శ్రద్ధే యే హ్యపవసన్త్యరణ్యే
 శాంతా విద్వాంసో భైక్ష్యచర్యాం చరన్తః ।
 సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాన్తి
 యత్రామృతః స పురుషో హ్యవ్యయాత్మా ॥ 11 ॥

టీక॥ శాంతాః = అమనస్క స్వరూపమగు శాంతిగలిగిన; విద్వాంసః =
 జ్ఞానులు; అగు యే = ఏ సన్యాసులు; అరణ్యే = అడవియందు; తప
 శ్రద్ధేహి = జ్ఞానసంబంధమైన తపస్సును; గురువేదాంత వాక్యములందు
 శ్రద్ధను. ఉపవసంతి = సేవించుచున్నారో; భైక్ష్యచర్యాం = భిక్షాటనముచే;
 చరంతః = సంచరించుచున్నారో; తే = వారు; యత్ర = ఎచ్చట; విరజాః
 = పాపములను బోగొట్టుకొన్నవారై; సూర్యద్వారేణ = సూర్యద్వారముచేత;
 అమృతః = మోక్షస్వరూపుడైన; పురుషః = పురుషుడే యగుచున్నారో; సః
 = ఆ; అవ్యయ = నాశనములేని; ఆత్మా = స్వరూపమును; ప్రయాన్తి
 = పొందుచున్నారు.

తా॥ శాంతులై తపశ్శ్రద్ధావంతులైన వారు భిక్షాటన మొనరించుచు
 సూర్యద్వారమున సంచరించుటచే పాపరహితులై మోక్షస్వరూపుండగు
 పురుషుడైన యాత్మయే తామగుచున్నారు. “బుద్ధిర్ని రతి సూర్యః” ‘బుద్ధ్యా
 యుక్తో యయా పార్థ కర్మబంధం ప్రహాస్యసి’ అని శ్రుతియందును, గీత
 యందును నున్నందున బుద్ధి ద్వారమునను, జ్ఞానయోగద్వారమునను
 బాపమును బోగొట్టుకొని మోక్షము నొందవచ్చును, జ్ఞానభిక్షకై సంచరించుచు,
 సంకల్ప సన్యాసమునొనరించు వారైయుండవలెనని అర్థము.

మం॥ పరీక్ష్య లోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో
 నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన ।
 తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్
 సమిత్పాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్ ॥ 12 ॥

టీక॥ బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు; లోకాన్ = లోకములనబడు స్థూల
 శరీరములను; కర్మచితాన్ = కర్మలచే బొందబడినవిగా; పరీక్ష్య = పరీక్షించి
 తెలిసికొని; అకృతః = క్రియలచే బొందుటకు సాధ్యము గాని ఆత్మ; కృతేన =
 క్రియలచేత; స అస్తి = లభింపబడని; నిర్వేదం = వైరాగ్యము; ఆయాత్
 = పొందవలయును; సః = అట్టి విరాగి; తత్ = ఆ బ్రహ్మమును; విజ్ఞానార్థం
 = తెలిసికొనుటకు; సమిత్ పాణిః = సమిధులు చేతబట్టుకొని; శ్రోత్రియం
 = వేదముజదివిన; బ్రహ్మనిష్ఠం = బ్రహ్మనిష్ఠ నొనరించు; గురుం+ఏవ
 = గురువునుగూర్చియే; అభిగచ్ఛేత్ = పోవలయును.

తా॥ బ్రహ్మమును క్రియలచే పొందలేనని గ్రహించి కర్మలందు వైరాగ్యము
 నొంది, బ్రహ్మమును దెలిసికొనుటకై వేదాధ్యయన మొనర్చిన బ్రహ్మనిష్ఠు
 డగు సద్గురువునే సమిత్పాణియై యాశ్రయింపవలెను.

...